

Pagrindiniai klausimai:

■ **Teisės aktų, reglamentuojančių mokytojų kvalifikacijos tobulinimą Lietuvoje, apžvalga**

■ **Tarptautinės patirties organizuojant ir vykdant profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimą analizė**

■ **Profesijos mokytojų turimų kvalifikacijų ir jų tobulinimo būklė**

■ **Profesijos mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos kūrimas: modelis, jo diegimo praktika ir rezultatai**

PROFESIJOS MOKYTOJŲ RENGIMO GALIMYBĖS, JŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMAS

Sparti technologijų kaita kelia vis naujų reikalavimų profesijos mokytojams ir dėstytojams. Nepakankamos mokyklų parengtų absolventų kompetencijos kelia darbo rinkos problemų, yra ūkio plėtros stabdys. Šių problemų aktualumą patvirtina ir šalies darbdavių nuomonė: oficialiuose susitikimuose, žiniasklaidoje nuolat pabrėžiama, kad profesinio mokymo įstaigų absolventų profesinis parengimas yra nepakankamas darbo užduotims įmonėse atlikti. Įmonėse atliktų apklausų rezultatai rodo, kad reikalingas ilgas (iki pusės metų) absolventų, priimtų dirbti įmonėje, adaptacijos periodas ir papildomas mokymas.

Absolventų pasirengimas atlikti darbo užduotis įmonėse priklauso nuo juos mokančių mokytojų ir dėstytojų turimų technologinių kompetencijų ir darbo organizavimo įmonėse išmanymo. Tačiau tyrimas parodė, kad dalies šiuo metu profesinio rengimo sistemoje dirbančių profesijos mokytojų technologinės kompetencijos ir žinios apie įmonių poreikius yra tobulintinos. Siektina, kad mokytojai, rengiantys specialistus, gebėtų patys vykdyti technologinius procesus, o jų technologinės kompetencijos būtų visapusiškesnės, negu numatyta profesinio mokymo programose.

Šiuo metu veikianti profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistema labiau orientuota į bendrųjų ir pedagoginių kompetencijų tobulinimą. Mokytojai savo kompetencijas dažniausiai tobulina auditorijose, klausydamiesi paskaitų; stažuotčių įmonėse organizuojama mažai. Todėl **rekomenduojama** išplėsti esamą profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemą įtvirtinant šias nuostatas:

- Mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo planavimas turi būti vykdomas šalies mastu.
- Į mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo planavimą ir organizavimą turi būti įtraukiami socialiniai partneriai.
- Kompetencijų tobulinimas turi būti vykdomas įvairiomis formomis pagal lanksčias, nuolat atnaujinamas programas.
- Mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo programų turinys turi tenkinti individualius jų poreikius ir kartu atitikti šalies ūkio sektorių poreikius.
- Mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimas turi būti vykdomas įmonėse tikroje darbo vietose.

TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ MOKYTOJŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMĄ LIETUVOJE, APŽVALGA

Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys **mokytojų kvalifikacijos tobulinimą** Lietuvoje, yra:

- Švietimo įstatymas;
- Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas;
- Mokytojų atestacijos nuostatai;
- Kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimo tvarkos aprašas.

Švietimo įstatymas nustato reikalavimus asmenims, pretenduojantiems dirbti mokytojais (taip pat ir profesijos mokytojais), ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos (toliau ŠMM) įgaliojimus pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir atestacijos srityje.

Visi pretendantai privalo turėti švietimo ir mokslo ministro nustatytą kvalifikaciją. Ši nuostata švietimo ir mokslo ministrui suteikia teisę nustatyti reikalavimus mokytojų (taip pat ir profesijos mokytojų) kvalifikacijai.

ŠMM įgaliojimai pedagogų (taip pat ir profesijos mokytojų) kvalifikacijos tobulinimo ir atestacijos srityje yra šie:

- organizuoti mokyklų, kuriose teisės aktų nustatyta tvarka įgyvendina valstybės kaip savininkės ar dalininkės teises ir pareigas, mokytojų atestaciją;
- tvirtinti valstybinių (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybių mokyklų mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir atestacijos nuostatus.

Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas „reglamentuoja mokytojo profesinės veiklos pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio, atitinkamas specialiojo ugdymo, profesinio mokymo, neformaliojo vaikų švietimo programas kompetencijų grupes, kompetencijas, gebėjimus“. Apraše numatytos šios mokytojo kompetencijų grupės: bendrakultūrinės, profesinės, bendrosios, specialiosios.

Kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimo tvarkos aprašas nustato kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimo procedūrą. Tvarkos apraše nurodyta, kad teikiamos akredituoti programos turi atitikti ŠMM nustatytus prioritetus. Teikiant akredituoti profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programas papildomai turi būti pateiktas atitinkamos ūkio šakos ekspertų grupės pritarimas įgyjamoms *dalykinės srities kompetencijoms*.

Mokytojų atestacijos nuostatai apibrėžia:

- mokytojų kvalifikacines kategorijas ir jų suteikimo tvarką;
- mokytojo, siekiančio atitinkamos kvalifikacinės kategorijos, veiklos vertinimo metodus, sritis ir kriterijus.

Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys **profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimą** Lietuvoje, yra:

- Švietimo įstatymas;
- Profesinio mokymo įstatymas;
- Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai.

Švietimo įstatymas nustato reikalavimus asmenims, pretenduojantiems dirbti profesijos mokytojais, ir ŠMM įgaliojimus pedagogų (taip pat ir profesijos mokytojų) kvalifikacijos tobulinimo ir atestacijos srityje.

Dirbti profesijos mokytoju turi teisę:

- pedagogas. Kvalifikacijų, priskiriamų pedagogo kvalifikacijai, aprašą tvirtina švietimo ir mokslo ministras. Atvejus, kada asmenys laikomi turinčiais pedagogo kvalifikaciją, taip pat nustato švietimo ir mokslo ministras;
- asmuo, įgijęs aukštąjį (aukštesnįjį, įgytą iki 2009 metų, ar specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą;
- asmuo, baigęs profesinio mokymo programą, įgijęs vidurinį išsilavinimą ir kvalifikaciją, turintis 3 metų atitinkamos srities darbo stažą.

Visi nurodyti asmenys privalo turėti švietimo ir mokslo ministro nustatytą kvalifikaciją. Ši nuostata švietimo ir mokslo ministrui suteikia teisę nustatyti reikalavimus profesijos mokytojų kvalifikacijai. Kadangi pagal Profesinio mokymo įstatymo nuostatas kvalifikacija yra grindžiama kompetencijomis, švietimo ir mokslo ministro nustatyti reikalavimai gali apimti ir profesijos mokytojų technologines kompetencijas.

Profesinio mokymo įstatymas išplečia ŠMM įgaliojimus profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo srityje:

- koordinuoti profesinio mokymo įstaigų, kuriose teisės aktų nustatyta tvarka įgyvendina valstybės kaip savininkės ar dalininkės teises ir pareigas, profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimą;
- steigti ir tvarkyti Kvalifikacijos tobulinimo programų renginių registrą.

Profesinio mokymo įstatymas taip pat nustato, kad profesijos mokytojai arba kandidatai į profesijos mokytojus turi atitikti profesinio mokymo programose nustatytus reikalavimus. Tarp šių reikalavimų gali būti ir reikalavimai profesijos mokytojų technologinėms kompetencijoms.

Šiuo metu galiojantys *Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai* nurodo profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo tikslus, uždavinius, nustato kvalifikacijos tobulinimo sistemos dalyvius ir jų funkcijas, bendruosius reikalavimus kvalifikacijos tobulinimo programoms ir jų vykdymui.

Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai nurodo reikalavimus kvalifikacijos tobulinimo programoms. Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programos yra skirtos profesinėms, bendrakultūrinėms, bendrosioms ir specialiosioms kompetencijoms įgyti ir plėtoti. Tačiau programos, skirtos mokytojų technologinėms kompetencijoms tobulinti, nuostatuose nenumatytos.

TARPTAUTINĖS PATIRTIES ORGANIZUOJANT IR VYKDANT MOKYTOJŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMĄ ANALIZĖ

Patirties analizei buvo pasirinktos Suomijos, Estijos, Vengrijos, Australijos ir Kanados (Kvebeko provincijos) mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemos.

Analizės išvados:

- Visose analizuotose šalyse mokytojų kvalifikacijos tobulinimas koordinuojamas nacionaliniu lygmeniu. Yra paskirtos koordinuojančiosios institucijos.
- Visose šalyse yra nustatyti reikalavimai mokytojo kvalifikacijai ir jos tobulinimui. Vienose šalyse (pavyzdžiui, Estijoje) įteisintas mokytojo profesinis standartas, kitose (pavyzdžiui, Australijoje) reikalavimai mokytojo kompetencijoms susieti su profesiniais standartais. Kai kuriose šalyse (Estijoje, Suomijoje) yra įstatymu nustatyta privaloma kvalifikacijos tobulinimo įmonėse trukmė. Kanadoje nuolatinis kvalifikacijos tobulinimas yra leidimo dirbti mokytojo darbą pratęsimo sąlyga.
- Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimas planuojamas remiantis mokytojų paraiškomis (mokytojai patys įsivertina, kokių kompetencijų jiems reikia, – pavyzdžiui, Australijoje, Kanadoje) arba ekspertiniu vertinimu ir prognozėmis (atliekama ekspertų apklausa, – pavyzdžiui, Suomijoje, Estijoje).
- Kvalifikacijos tobulinimo programos mokytojams rengiamos centralizuotai (Estijoje, Suomijoje) arba sudaromos individualiai, atsižvelgiant į konkretaus mokytojo poreikius (Australijoje, Kanadoje). Pastaruoju atveju nustatomi bendrieji reikalavimai kvalifikacijos tobulinimo programos turiniui.
- Mokytojui baigus kvalifikacijos tobulinimo programą, vykdomas jo įgytų kompetencijų vertinimas arba (ir) įsivertinimas. Kai kuriose šalyse (Vengrijoje, Australijoje, Suomijoje) kvalifikacijos tobulinimo rezultatai siejami su kvalifikacijos aukštesnio lygmens suteikimu ir atlyginimo dydžiu.
- Mokytojų kvalifikacijos tobulinimą daugumoje šalių visiškai finansuoja valstybė. Tačiau yra šalių (pavyzdžiui, Vengrija), kuriose dalį išlaidų (apie 20 proc.) turi padengti pats mokytojas. Tai skatina mokytojus veiksmingiau naudotis valstybės teikiama parama.
- Visos šalys vertina savo profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemas kaip tobulintinas ir vykdo jų tobulinimui skirtus projektus.

LIETUVOS PROFESIJOS MOKYTOJŲ TURIMŲ KVALIFIKACIJŲ IR JŲ TOBULINIMO BŪKLĖ

Profesijos mokytojų turimų kvalifikacijų ir darbo įmonėse patirties atitiktis jų vykdomoms profesinio mokymo programoms

Nors teisės aktuose nėra nustatyta, tačiau yra akivaizdu, kad profesijos mokytojo turima kvalifikacija ir darbo patirtis

turėtų būti tos pačios srities kaip ir jo vykdoma pirminio ar tęstinio profesinio mokymo programa. Profesijos mokytojų turimas kvalifikacijas ir darbo patirtį apibūdinantys rodikliai pateikti lentelėje. Šie rodikliai gauti išanalizavus 1 068 profesijos mokytojų apklausos duomenis (žr. <http://www.pmdtk.upc.smm.lt>).

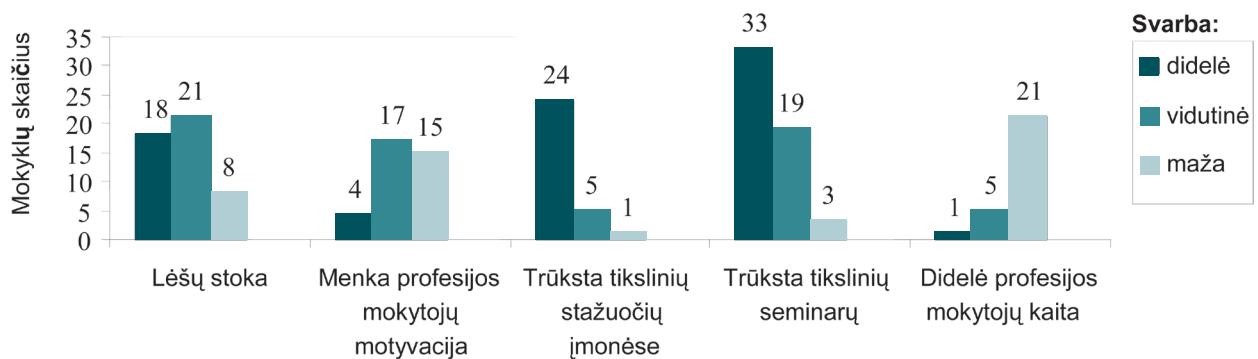
Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė (visų apklaustų profesijos mokytojų dalis proc.)
Profesijos mokytojų, kurių mokymo ar studijų įstaigose įgytos kvalifikacijos siejasi su profesinio mokymo programa	91
Profesijos mokytojai, turintys darbo įmonėje patirtį, susijusią su profesinio mokymo programa	59
Profesijos mokytojai, bent kartą 2005–2010 m. tobulinę savo technologines kompetencijas, susijusias su profesinio mokymo programa	74
Profesijos mokytojai, kurių įgytos kvalifikacijos ir darbo įmonėje patirtis yra susijusios su profesinio mokymo programa ir kurie 2005–2010 m. bent kartą tobulino technologines kompetencijas	40

Pateikti duomenys rodo, kad 91 proc. profesijos mokytojų turi kvalifikacijas, susijusias su jų vykdomomis profesinio mokymo programomis. Tai yra labai aukštas rodiklis, leidžiantis daryti išvadą, kad, nors reikalavimų profesijos mokytojų turimų kvalifikacijų atitikčiai jų vykdomoms programoms teisės aktai nenustato, profesinio mokymo įstaigų vadovai atsakingai ver-

tina priimamų į darbą mokytojų turimas kvalifikacijas. Tačiau tik 59 proc. profesijos mokytojų turi darbo įmonėse patirties, susijusios su vykdomomis profesinio mokymo programomis.

Mokyklose pasigendama tikslinių seminarų ir stažuočių šalies įmonėse (žr. 1 pav.).

1 pav. Priežastys, trukdančios plėtoti profesijos mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimą (mokyklų skaičius pagal nurodytų priežasčių svarbą)

Profesijos mokytojų kompetencijų tobulinimo problemos

Įmonėse taikomos technologijos nuolat keičiasi. Nėra abejonės, kad, siekiant rengti įmonių poreikius atitinkančius specialistus, atitinkamai turi keistis ir profesijos mokytojų technologinės kompetencijos. Kadangi technologinė kompetencija yra gebėjimas vykdyti technologinį procesą, ji negali būti grindžiama vien teorinėmis žiniomis ir todėl negali būti įgyjama auditorijoje ar internetu. Technologinės kompetencijos įgyjamos ir (arba) tobulinamos mokytojų dirbant atitinkama technologine įranga, atliekant technologines operacijas ir pan. Be to, šiam tikslui reikalingi aukštos kvalifikacijos technologijų specialistai – mokytojų mokytojai. Tokios sąlygos gali būti sudaromos tik šalies įmonėse.

Iš tikro mokytojų kompetencijų tobulinimas planuojamas ir organizuojamas tik mokyklų lygmeniu. Toks planavimo ir

organizavimo decentralizavimas, be abejo, turi pranašumų – mokytojų kompetencijų tobulinimo prioritetai maksimaliai atitinka individualius konkrečios mokyklos mokytojų poreikius. Tačiau jis turi ir trūkumų:

- planuojant mokyklos lygmeniu dažnai ignoruojami ūkio sektorių poreikiai šalies mastu;
- mokyklos plane siekiama patenkinti tik jos mokytojų poreikius ir neatsižvelgiama į kitų mokyklų mokytojų poreikius;
- mokykla, sudariusi savo planą, yra priversta pati ieškoti galinčių jį įgyvendinti kvalifikacijos tobulinimo institucijų, o šios, kaip minėta, teikia pirmenybę pedagoginių ir bendrųjų kompetencijų tobulinimui;
- mokyklos lygmeniu įtraukti į mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimą įmonės yra sunku, nes įmonių vadovų motyvacija priimti mokyti mokytojus yra labai menka.

SISTEMINIS PROBLEMŲ SPRENDIMO BŪDAS: PROFESIJOS MOKYTOJŲ TECHNOLOGINIŲ KOMPETENCIJŲ TOBULINIMO SISTEMA

Sisteminių problemų sprendimas taip pat turėtų būti sisteminis. Ugdymo plėtotės centrui vykdant projektą „Profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“ yra sukurtas Profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos modelis. Išsamus šio modelio aprašymas pateiktas internete <http://www.pmdtkt.upc.smm.lt>. Šiame skyriuje pateikiamos pagrindinės sistemos sąvokos, funkcionavimo schemos ir teiginiai, kuriais vadovaujamos sistemos diegimo praktikoje.

Pagrindinės sąvokos

Mokytojo technologinė kompetencija – mokytojo gebėjimas vykdyti tam tikrą technologinį procesą. Technologinė kompetencija apima žinias apie technologinį procesą, gebėjimą atlikti technologines operacijas, mokėjimą dirbti su įvairiomis medžiagomis ir technologine įranga.

Mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimas – mokytojų mokymas, siekiant išplėsti ir pagerinti jų turimas technologines kompetencijas.

Sistemos apibrėžtis

Sistema apibrėžiama kaip mokytojų kompetencijų tobulinimo planavimo, organizavimo, vykdymo, informavimo ir kokybės

užtikrinimo procesų, šiuose procesuose dalyvaujančių institucijų ir jų tarpusavio ryšių visuma. Sistemoje vykstantys procesai pavaizduoti 2 pav.

Sistemos tikslas, uždaviniai ir veikimo principai

Sistemos bendrasis tikslas – sudaryti sąlygas mokytojams nuolat tobulinti savo kompetencijas atsižvelgiant į nuolatinę technologijų plėtrą.

Sistemos pagrindiniai uždaviniai:

- planuoti mokytojų kompetencijų tobulinimą;
- rengti mokytojų kompetencijų tobulinimo programas;
- informuoti mokytojus apie parengtas programas ir jų vykdytojus;
- vykdyti mokytojų mokymą.

Įgyvendinant šiuos uždavinius, būtina užtikrinti, kad:

- mokytojų kompetencijų tobulinimo planavimas būtų periodinis procesas, vykdomas šalies mastu, apimtų visus technologijoms imlius sektorius;
- mokytojų kompetencijų tobulinimo turinys tenkintų jų individualius poreikius ir kartu atitiktų šalies ūkio sektorių kompetencijų poreikius;
- kompetencijų tobulinimas būtų vykdomas įvairiomis formomis pagal lanksčias, nuolat papildomas ir atnaujinamas programas;

- programos būtų prieinamos visiems mokytojams, vykdomos jiems patogiu laiku ir patogioje vietoje;
- mokytojai gautų išsamią informaciją apie vykdomas programas ir jų vykdytojus.

Sistema veikia pagal šiuos pagrindinius principus:

- atžvalgos į individualius mokytojų poreikius;
- atžvalgos į šalies ūkio sektorių poreikius;
- socialinės partnerystės.

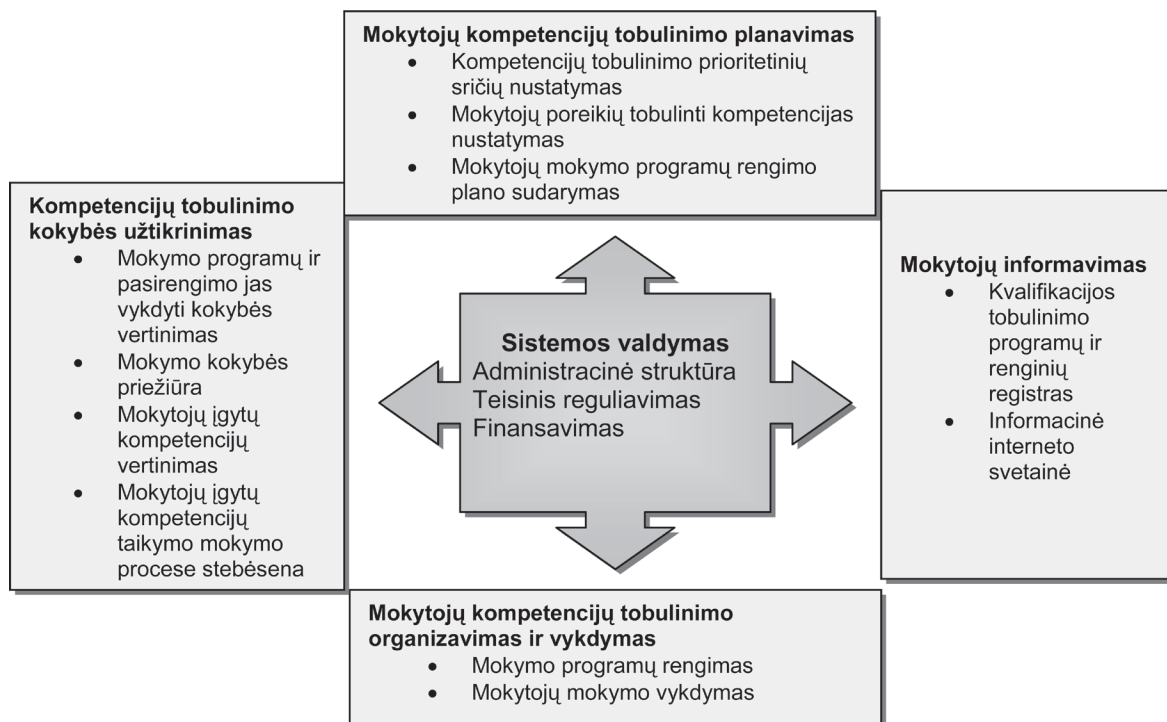
Sistemos dalyviai, jų tarpusavio ryšiai ir pagrindinės funkcijos

Sistemos procesuose dalyvauja šios institucijos:

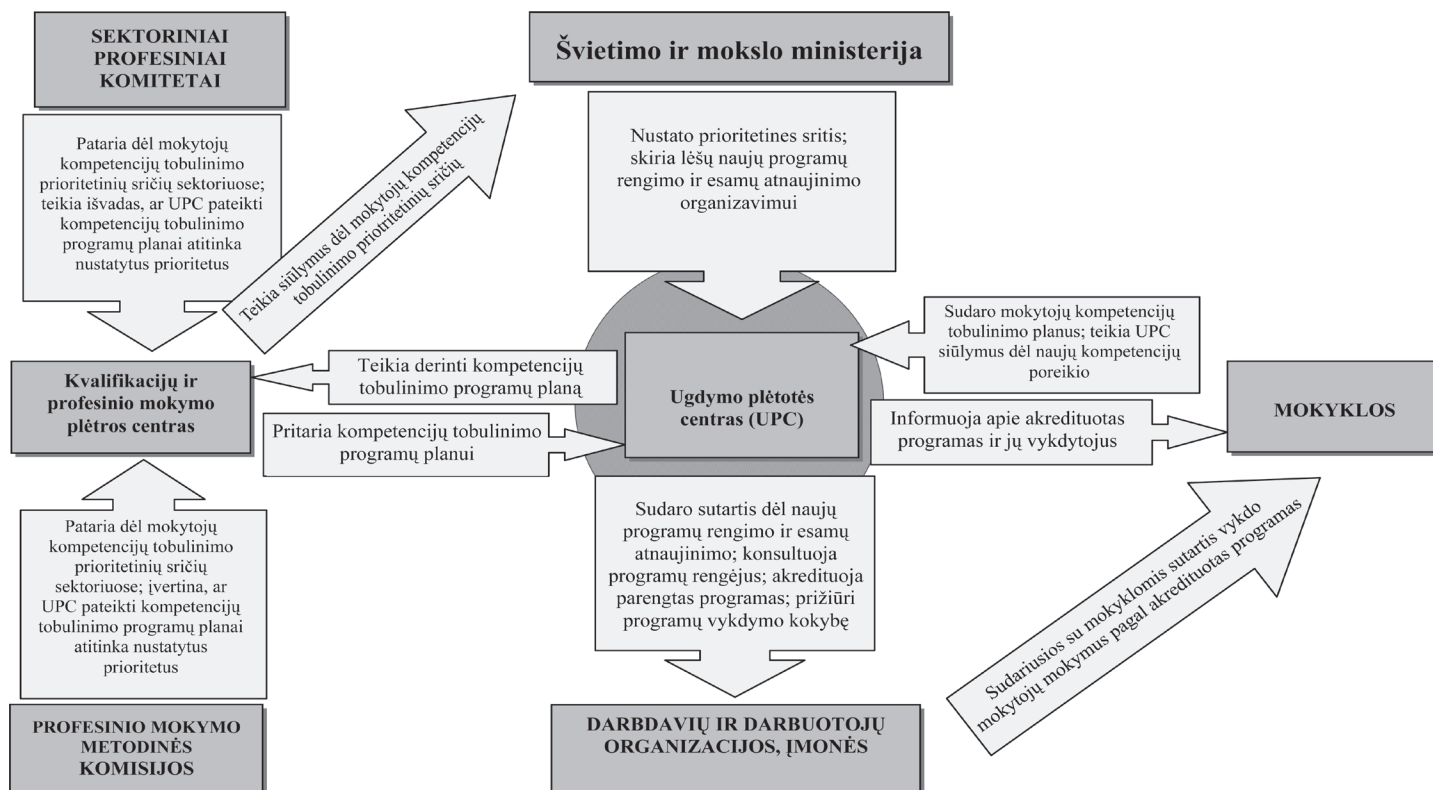
- Švietimo ir mokslo ministerija;
- Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras;
- Ugdymo plėtotės centras;
- profesinio mokymo įstaigos ir kolegijos;
- darbdavių ir darbuotojų organizacijos, įmonės.

Mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos funkcionavimo schema pateikta 3 pav.

2 pav. Mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos procesai ir jų turinys

3 pav. Mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos funkcionavimo schema

Sistemos procesuose dalyvaujančių institucijų funkcijos išsamiau aprašytos <http://www.pmdtkt.upc.smm.lt>.

Profesijos mokytojų kompetencijų tobulinimo sistemos diegimo praktika ir rezultatai

Šiame skyriuje yra glaustai aprašyti pagrindiniai sistemos diegimo etapai, pasiekti rezultatai ir jų analizė. Išsamus sistemos diegimo patirties aprašymas pateiktas projekto ataskaitoje <http://www.pmdtkc.upc.smm.lt>.

Profesijos mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo planavimas

Pagrindinis planavimo uždavinys – nustatyti prioritetingas mokytojų kompetencijų tobulinimo sritis. Vadovaujantis sistemos modelyje numatytais principais prioritetingas mokytojų

kompetencijų tobulinimo sritys turi atitikti tiek mokytojų, tiek ūkio sektorių poreikius. Prioritetingoms sritims nustatyti pasirinkti tiesioginių apklausų ir po jų rengiamų diskusijų metodai (4 pav.). Siekiant objektyvumo mokytojų kompetencijų tobulinimo sritys nustatomos pagal tris palyginti nepriklausomus šaltinius:

- 1) mokytojų apklausa;
- 2) mokyklų vadovų apklausa;
- 3) įmonių ir jų organizacijų vadovų apklausa.

4 pav. Mokytojų kompetencijų tobulinimo prioritetingų sričių nustatymo metodai

Mokytojų ir mokyklų vadovų apklausa yra skirta nustatyti mokytojų kompetencijų tobulinimo poreikius. Įmonių vadovų apklausa – nustatyti šių poreikių atitikti ūkio sektorių poreikiams. Pagal trijų apklausų duomenis parengtas mokytojų kompetencijų tobulinimo prioritetingų sričių projektas papildomai įvertinamas ir patikslinamas kitu metodu – organizuojant apklausų dalyvių apskritųjų stalų diskusijas.

Kelių metodų derinimas leidžia objektyviai ir pakankamai tiksliai įvertinti visų šalių interesus. Tačiau tai yra labai ilgas, sudėtingas ir brangus procesas. Todėl rekomenduojama, kad ateityje prioritetingų sričių nustatymas būtų vykdomas kaip numatyta sistemos modelyje, t. y. pasitelkiant sektoriinius profesinius komitetus ir profesinio mokymo metodines komisijas (žr. 3 pav.).

Profesijos mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo programos

Kiekvieno mokytojo poreikiai tobulinti savo kompetencijas yra individualūs. Jie priklauso nuo mokytojo vykdomos profesinio mokymo programos, jo jau turimų kompetencijų, darbo įmonėse patirties, asmeninių karjeros planų ir kt. Akiivaizdu, kad, esant dideliame poreikių diapazonui, suformuoti bendrą programą, kuri tenkintų ne vieno, o didelės grupės mokytojų poreikius, būtų sudėtinga. Kita vertus, mokyklos nuolat įsigyja naujos technologinės įrangos, tobulina profesinio mokymo programas ir kuria naujas. Į mokyklas nuolat ateina dirbti naujų mokytojų. Todėl mokytojų poreikiai nuolat keičiasi. Taigi programos turi būti lanksčios tiek struktūros, tiek turinio prasme, sudaryta galimybė lengvai jas papildyti ir atnaujinti.

Šiuos reikalavimus geriausiai atitinka modulinė programos struktūra. Ji leidžia patenkinti platų mokytojų poreikių spektrą, neprimetant kiekvienam mokytojui mokytis to, kas jam tuo metu neaktualu. Kita vertus, modulinės programos yra lengvai papildomos ir atnaujinamos.

Sistemos modelyje pabrėžiama, kad mokytojų mokymas turi būti praktinis ir vykdomas įmonėse tikrose darbo vietose. Programa turi būti skirta išmokyti mokytoją tų technologinių procesų, kurie yra vykdomi įmonės darbuotojų darbo vietoje gaminant produkciją ar teikiant paslaugas. Iš čia svarbi išvada, kad **programos turinio formavimas turi remtis įmonėse vykdomų technologinių procesų organizavimo logika**. Kita vertus, ši logika nėra universali. Ji gali skirtis atsižvelgiant į įmonės turimus gamybos išteklius, darbo organizavimo metodus, tradicijas ir t. t. Iš čia antroji svarbi išvada, kad kiekvienos **programos turinys yra unikalus ir priklauso nuo įmonių, kurios vykdys šią programą, ypatumų**.

Kadangi programos turinys yra susietas su ją vykdysiančiomis įmonėmis, akivaizdu, kad rengiant programą būtinai turi dalyvauti tų įmonių darbuotojai. Jie, ir tik jie, žino įmonėse vykdomų technologinių procesų ypatumus ir gali pasiūlyti adekvatų programos turinį. Kita vertus, įmonių darbuotojų patirtis mokymo programų rengimo srityje yra ribota. Todėl tikslinga į programų rengėjų grupes įtraukti pačius mokytojus, kurie žino reikalavimus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programoms ir geba įmonių darbuotojų pasiūlymus adekvačiai atspindėti jų turinyje.

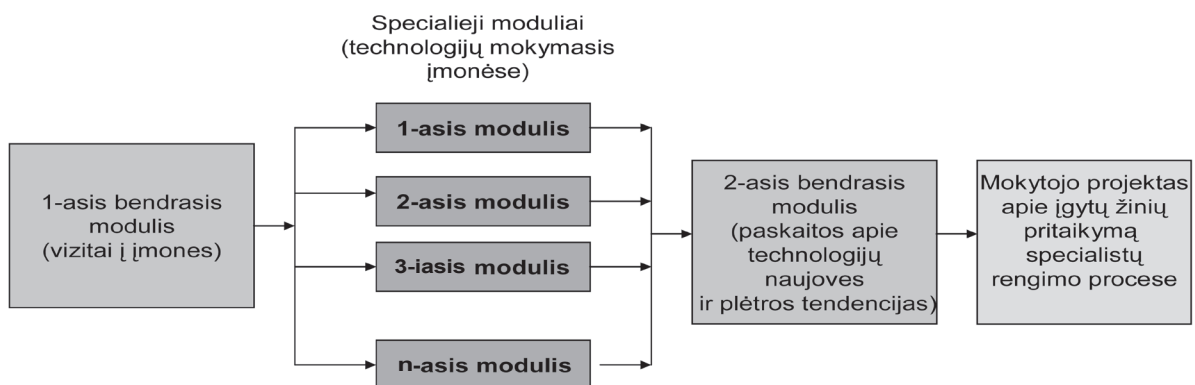
Vadovaujantis sistemos modelio nuostatomis nustatyti šie **bendrieji reikalavimai programoms**:

1. Rengiamų programų nomenklatūra ir pagal jas įgyjamos ar tobulinamos kompetencijos nustatomos remiantis Ugdymo plėtotės centro parengtu programų planu.
2. Kiekviena programa susideda iš bendrųjų ir specialiųjų modulių.
3. Kiekvienoje programoje turi būti numatyti šie bendrieji moduliai:
 - technologinių procesų organizavimas šalies įmonėse;
 - technologijų naujovės ir vystymosi tendencijos.
4. Kiekvienas specialusis modulis turi būti skirtas mokyti kokios nors konkrečios technologijos.
5. Pagrindinis mokymo pagal specialiuosius modulius metodas turi būti praktinis mokymas vykdyti technologinį procesą, pavyzdžiui, dirbti su technologiniais įrengimais ir medžiagomis, atlikti technologinį procesą sudarančias technologines operacijas ir pan.

6. Mokymo turinys turi būti grindžiamas įmonėje vykdomo technologinio proceso logika.
7. Į programų rengėjų grupes turi būti įtraukti įmonių darbuotojai ir profesijos mokytojai.
8. Mokytojų mokymo vietos turi būti įmonės gamybinėje bazėje. Dalis mokymo gali būti vykdoma atitinkamo sektoriaus praktinio mokymo centro technologinėje bazėje (jei tokia yra sukurta).
9. Mokymo medžiaga turi būti grindžiama įmonių technologine dokumentacija.
10. Tiek įmonėje, tiek sektoriniame centre mokytojus turi mokyti įmonių darbuotojai.
11. Kiekvienas programos modulis turi būti baigiamas mokytojo savarankiška užduotimi ir jos vertinimu.
12. Kiekviena programa baigiama mokytojo projekto apie įgytų žinių pritaikymą profesinio mokymo procese parengimu.
13. Kiekviena programa turi būti aprašyta nustatyta forma.

Programos sandara pateikta 5 pav.

5 pav. Mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo programos sandara

Programų rengimo metodika aprašyta projekto ataskaitoje <http://www.pmdtk.upc.smm.lt>.

Profesijos mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo įmonėse organizavimas

Pagrindinė profesijos mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo (toliau – mokytojų mokymo) įmonėse organizavimo problema – surasti įmones, kurios sutiktų skirti savo darbo vietas ir darbuotojus mokytojų mokymui ir dėl to galbūt patirti gamybos ar paslaugų teikimo trikdžių, o galbūt ir nuostolių. Kita vertus, dauguma įmonių neturi jokios dalyvavimo profesinio rengimo sistemoje patirties, niekada nėra rengusios mokytojų mokymo programų ir (arba) jas vykdžiusios.

Sistemos modelyje pasiūlyta šią problemą spręsti pasitelkiant socialinius partnerius – darbdavių ir darbuotojų organizacijas, vienijančias atitinkamų ūkio sektorių įmones. Pagal Profesinio mokymo įstatymą tokios organizacijos yra darbdavių institucijos (Lietuvos pramonininkų konfederacija, Lietuvos verslo darbdavių konfederacija), verslo savivaldos institucijos (Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmai, Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai) ir darbuotojų interesams atstovaujančios organizacijos (Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija, Lietuvos profesinė sąjunga „Solidarumas“ ir Lietuvos darbo federacija).

Šios organizacijos aktyviai dalyvauja formuojant profesinio rengimo politiką, vykdam įvairius su profesiniu rengimu susijusius projektus, rengiant standartus ir programas, vertinant mokinių kompetencijas ir t. t. Taigi šios organizacijos turi ilgametės dalyvavimo profesinio rengimo sistemoje patirties, supranta jos tikslus, uždavinius ir problemas, o svarbiausia, turi glaudžius ryšius su įmonėmis ir gali jų vadovus motyvuoti prisidėti prie mokytojų kvalifikacijos tobulinimo.

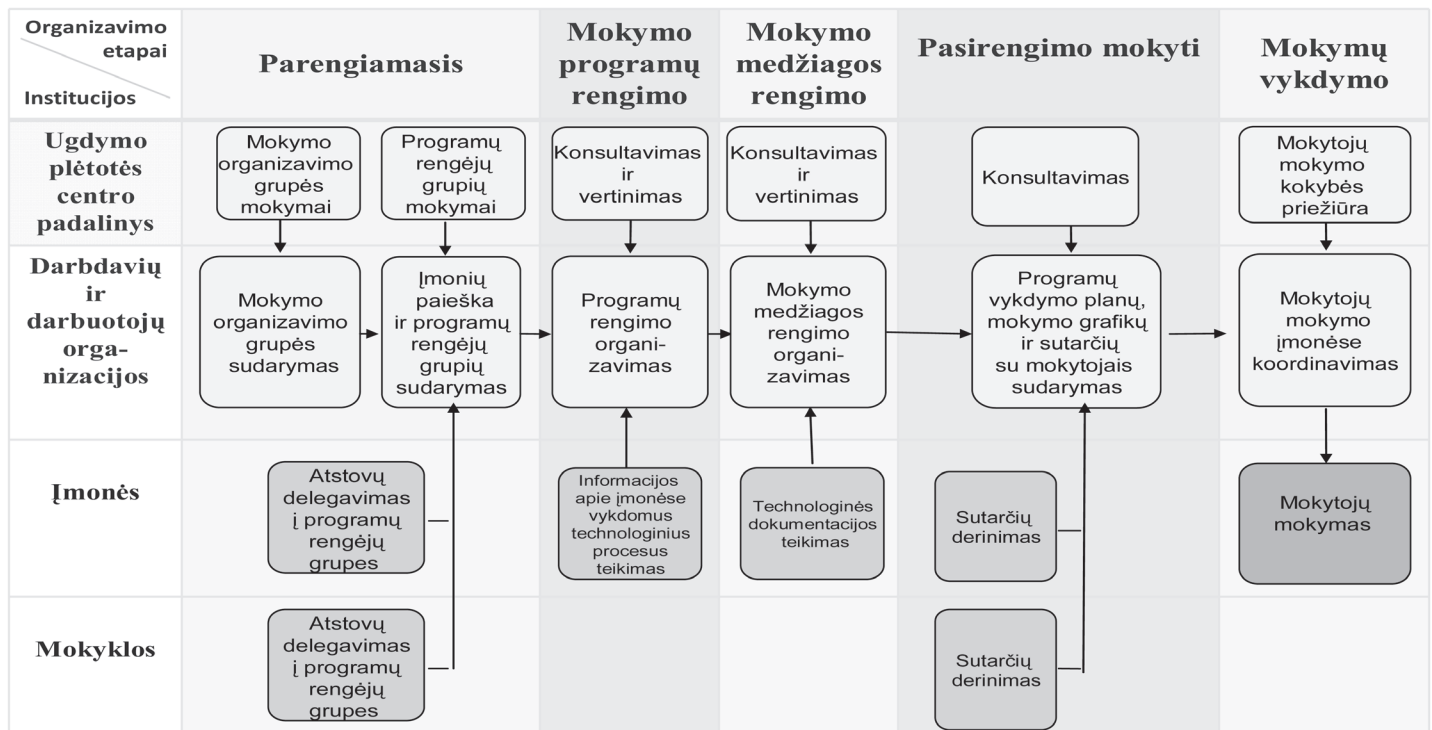
Mokytojų mokymo įmonėse organizavimo schema pateikta 6 pav.

Sistemos diegimo praktika

Parengta 100 modulių profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo 12-oje ekonominės veiklos sektorių programų.

Pagal parengtas programas mokėsi ir savo technologines kompetencijas patobulino apie 600 profesijos mokytojų ir dėstytojų.

6 pav. Mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimo įmonėse organizavimo schema

Išsamus kiekvieno etapo aprašymas pateiktas projekto ataskaitoje <http://www.pmdtkc.upc.smm.lt>.

Literatūra

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Valstybės žinios, 2011- 03-31, Nr. 38-1804.

Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas. Valstybės žinios, 2007-04-19, Nr. 43-1627.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-591 „Dėl Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatų patvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakymas Nr. ISAK-54 „Dėl Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo patvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. lapkričio 23 d. įsakymas Nr. ISAK-2275 „Dėl Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. ISAK-3216 „Dėl Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2008-12-11, Nr. 142-5669.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami internete adresu <http://www.smm.lt/web/lt/teisine-informacija/tyrimai-analizės/leidiniai-svietimo-problemos-analize> ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (el. p. ricardas.alisauskas@smm.lt).

Autorius, norintis publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vyriausiąją specialistę Jūratę Vosyltę-Abromaitienę (el. p. jurate.vosylte-abromaitiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė Ugdymo plėtotės centro vykdomo projekto „Profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“ ekspertai Sigitas Žilionis, Daina Rožnienė, Daiva Andriušaitienė, Valentinas Kavaliauskas.

PROFESIJOS MOKYTOJŲ RENGIMO GALIMYBĖS, JŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMAS

Redaktorė *Stefanija Skebienė*

Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2013-12-18. Tir. 700 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Lodvila“, Sėlių g. 3A, LT-08125 Vilnius

ISSN 1822-4156